

Morován Zsolt: Maradhat-e Szlovákia Keleten?

A júliusi kettős bejelentés (NATO, EU) után úgy tűnik, hogy az Ipoly folyóra – ha lehet – még nagyobb feladatot róttak mint 77 évvel ezelőtt. Akkor csak két állam elválasztására jelölték ki a "hajózható folyót", most viszont Európa határa lett. Ami nem változott: magyar családok ezrei élnek továbbra is természetellenes szétszakítottságban. Épp csak a távolság nőtt. Országhatárból régió, érdekeltségi stb.-határ lett. Szlovákia (Felvidék) abszurd módon épp akkor ragadt keleten, amikor szomszédai, Magyarország és Csehország visszaintegrálódnak a nyugat-európai intézményrendszerekbe.

Miért alakulhatott ez így? Miféle ostoba politika, felesleges aggodalmak, rövidlátó gondolkodás, illetve miféle háttéregyezkedések vezettek ide? Cikkünk elsősorban nem a jelenlegi szlovák elit belföldi "akciózását" kívánja újólag elemezni, ezt már sokan, sokhelyütt megtették. Figyelmünket inkább a globális szempontokra fordítjuk, és megpróbálunk rámutatni arra a veszélyre, hogy mit jelentene hazánk, illetve Európa és általában a transzatlanti világ számára, ha Szlovákia kiesne az európai otthonból, és keletre kényszerülne, illetve kényszerítenék.

Szlovákia megítélésénél természetesen lehet hivatkozni racionális érvekre, amit naponta meg is tesznek az érintettek. Arra, hogy Szlovákia nem mindenben teljesítette az Unió által szabott követelményeket, hogy a jogállam működése "nem zökkenőmentes", hogy az ellenzék nem ellenőrizheti az intézmények teljes palettáját, hogy a nemzeti kisebbségek nem gyakorolhatják hiánytalanul alkotmányban biztosított jogaik körét. Az eufemisztikus fogalmazás ellenére ezek súlyos problémák

– talán nem is beszélhetünk működő demokráciáról –, és az utolsó megállapítás nekünk bizony különösen fájdalmas. Ezek az érvek azonban csak látszólag meggyőzőek. Ugyanis az érdekszférához tartozás nem ilyen kérdéseken dől el. Legalábbis a XX. századi osztozkodásokban nem ezek voltak a fő szempontok. Ha az amerikai–európai római keresztény "lobbnyak" szüksége lenne Szlovákiára, akkor az hozzá is tartozna. Ám nem tartozik hozzá, tehát nincs is rá szüksége. Ez hiba, súlyos hiba. Politikailag, biztonságpolitikailag és nem mellékesen civilizatorikus szempontból is.

Írásunk többek közt éppen azt próbálja kifejteni, hogy miért is jelent többszörös hátrányt a nyugatnak (rólunk nem is beszélve), ha lemond Szlovákiáról. Tegye ezt akár szándékosan, akár csak (megszokott) rövidlátása okán.

I. A nyugati politikai körök jelenlegi stratégiája csak egyetlen dologra alkalmas, a végtelenségig meghosszabbítani Meciar regnálását. Azét a Meciarét, aki sem hazájában, sem a környező országokban, sem nyugaton mérsékelt, jogállami körökben nem szalonképes. (Talán csak Horn Gyula barátságát mondhatja magáénak). Azét a Meciarét, aki a jól induló szlovák hajót "sikeresen" kormányozta előbb a holtágra, majd az eredeti céllal ellenkező irányba. Aki kerékkötője a szlovák integrációnak, aki megakadályozza, hogy újra egységes legyen a nyugati-keresztény európai civilizáció. Ő az arkhimédészi pont. Ha sikerülne őt és ezzel szélsőségesen nacionalista mozgalmát kiütni a hatalomból, akkor az összes, Szlovákiát körülvevő ország érdekeivel összhangban lévő szellemiséget képviselő politikai erők kerülhetnének kormányra Pozsonyban. (Azokat az aggodalmakat most tegyük félre, miszerint is nem illik beleszólni más országok belügyeibe, hiszen a világ bármely államának az az

érdeke, hogy szomszédságában barátságos, az övével hasonló jövőképet valló elit kormányozzon. Ennek érdekében tenni nem bűn, nem tenni viszont hiba.)

Ám itt a bökkenő. Hogyan lehet kiütni a hatalomból egy olyan többszörösen körülbástyázott érdekkoncentrációt, amely uralja a társadalmi és intézményi élet minden szegmensét, és ami a legfontosabb, az összes gazdasági pozíciót. Tudvalévő, hogy a nyugati döntéshozók igazi problémája az, hogy a szlovák privatizáció nem a nyugati tőke (működő, piacvásárló, rabló stb.) betódulását hozta, hanem a Meciar-garnitúrához közelálló, velük összefonódott hazai "érdeklődőket" hozta kedvező helyzetbe. Így persze – Washington nyers filozófiájára gondolva – a NATO-nak nincs mit megvédenie. Csak zárójelben jegyezzük meg, hogy egyes elemzések szerint épp a Meciarhoz hű szlovák nagytőke fogja a hazai lehetőségek kimerülése után kikényszeríteni az EU piaci felé való nyitást (ergo az integrációt), amivel ha szembehelyezkedik "minden szlovákok Vladimirirja", bizony távoznia kell majd. Azonban azt is figyelembe kell venni, hogy az orosz piaci lehetőségek korlátlan kitérülése kárpótolhatja a szlovák befektetőket az elmaradt nyugati haszonért. Amihez persze Bonn-nak és más nagybefektetőknek is lesz egy-két szava.

Összességében tehát azt látni, hogy a jelenlegi kormánykoalíciót rövid távon sem politikai, sem gazdasági nyomással nem lehet ellehetetleníteni. De akkor mi lehet a megoldás? Hogyan lehetne Szlovákiát megállítani a lejtőn? Véleményünk szerint – feltételezve, hogy a döntéshozók Szlovákiával képzelik el az egységes Európát – erre jelenleg egyetlen módszer áll a rendelkezésre. A legjobb védekezés a támadás alapon Szlovákiát meg kell hívni az Európai Unióba. Ha júliusban megérkezett volna ez a meghívó, akkor Meciar alól úgy húzzák ki a szőnyeget, hogy akár hatalmon marad, akár nem, Szlovákia kénytelen-kelletlen elindul az integráció útján. Bármilyen meglepően hangzik is e kijelentés, ennek elvileg nincs akadálya, hisz Pozsony hivatalosan kérte felvételét. Ha valóban komolyan gondolják nyugaton az egységes Európa jelszavát, akkor holmi országjelentések alapján és helyszíni szemléken kialakított pontszámok (bíráskodás, korrupció, kisebbségek helyzete stb.) nem képezhetik akadályát egy nagy stratégiai cél megvalósításának. Természetesen ezek a pontok a valós helyzetet mutatják, de nem szabad a Horn-féle "jó kisfiú" effektus csapdájába esni, mikor is büszkén kérkedünk a szlovákoknak az EU-iskolában elért jobb eredménnyel, ugyanakkor nem gondolunk arra, hogy egy elszigetelő és/vagy kelet felé forduló Szlovákia nem lesz nyugodt otthon a magyarok számára. Épp ellenkezőleg. A szlovákokkal szemben egy nagyon kemény és határozott érdekképviselő politikát kell a magyar diplomáciának folytatnia, másfelől minden eszközzel meg kell győzni Brüsszelt, hogy vagy Szlovákia is bekerül az európai struktúrákba, vagy pedig egy végesincs konfliktussorozat kezdődik el a kisebbségben élő magyarok helyzete miatt a két ország közt. Ez a meggyőzési kötelezettségünk még fokozottabb, ha kiderül, hogy Szlovákiát nem véletlenül felejtették le a meghívóról. Elgondolni is rossz, mi lenne, ha Erdély után a Felvidék is kiszakadna a kárpát-medencei struktúrából, és északon is egy teljesen más civilizációs berendezkedéssel állnánk szemben. (Hogy mi ez a más civilizáció, lentebb kiderül.) Ugyanakkor az Uniónak sem lehet érdeke, hogy a sok szempontból még mindig "monarchikus" struktúrával működő közép-európai térség kereskedelmi forgalmából kiszakadjon egy olyan centrális terület, mint Szlovákia. A leendő EU-tag Lengyelország és Magyarország egymásközi érintkezését idegen testként akadályozná a modern technológiákból nem részesülő, az igénytelenebb keleti piacra termelő és a határait nyugati irányban egyébként is zárva tartó Szlovákia.

II. Mielőtt a biztonságpolitikáról szólnánk, empatikusan képzeljük bele magunkat egy öntudatos szlovák helyébe. Ez azért fontos, mert így könnyebben megérthető, hogy egy

Meciar-formátumú személyt (de hivatkozhatnánk Iliescura is) milyen lelki motivációk és racionális érvek vezetnek politikájának megformálásában.

A "patrióta" szlovák történetírás szerint a mojmiri nagyszlovák (nem morva) államot zúzta szét több mint ezer évvel ezelőtt a magyar hódítás, majd a Szent István-i állam egészen Trianonig akadályozta meg erőszakkal a szlovák államiség újjászerveződését. Ezzel azonban a magyar igények nem szűntek meg a szlovák területekre, amit jól példáz a horthysta revans. 1990 után aztán újult erővel éledtek fel a magyar irredenta törekvések, és a kisebbségeket ötödik hadoszlopként felhasználva Magyarország minden eszközzel Szlovákia önállóságának megszüntetésére tör. A szlovák gondolkodás ezen részét hívhatnánk magyarfóbiának. A másik potenciális veszélyforrás a nagyorosz-pánszláv hódító törekvés. A múlt századi elmélet 1944 után vált évtizedekre a szlovákok számára is keserves valósággá. Visszatérve a mához, nyugodtan kijelenthető, hogy a jelenlegi pozsonyi vezetés számára e két veszélyforrás közül a magyar tűnik nagyobbak. Olyannyira reálisnak tartják ezt, hogy a frissen alakult szlovák államot inkább tennék az oroszok által cenzúrázott övezet legnyugatibb tagjává – annak minden előnyével és kiváltságával együtt –, mintsem hogy egy szabad mozgású Európa (tőke, szolgáltatás, munkaerő) tagjaként a magyar erőfölénnyel szemben kvázi elolvadjon függetlenségük. Erre utal, hogy az elmúlt egy-két évben sorra kötöttek kereskedelmi-gazdasági megállapodásokat az oroszokkal, ami egy piacgondokkal küszködő régióban még nem is lenne szembeötlő, ám az, hogy ezek kiegészültek egy, a jövőt sok mindenben meghatározó katonai megállapodással is, nos ez már igen elgondolkodtató egy (legalábbis verbálisan) NATO-ba igyekvő országtól.

A legnagyobb probléma azonban az, hogy Meciarék törekvése találkozott Washington rövidlátásával. Ugyanis az Egyesült Államok akár kimondva, akár csak ráutaló magatartással is, de Szlovákiát felkínálta Moszkvának. Másként ugyanis nem lehet értelmezni azt a látványos elhatárolódást Pozsonytól, amely fokozatosan bontakozott ki az elmúlt időszakban. Hogy ez Helsinkiben, Párizsban vagy valahol másutt történt, az a végeredmény szempontjából teljesen mindegy, legfeljebb a történészeket fogja izgatni. Az ehhez hasonló befolyási zónaosztásnak igen szép történetei voltak az elmúlt századokban. De hogy ez a (feltételezett) mostani miért érdeke a NATO-nak, azt nem lehet tudni. Érthetetlen. Ha geostratégiai kérdésben lehet bakot lőni, akkor itt az történt. Rátekintve a térképre megdöbbenő, ahogyan Szlovákia beékelődik a leendő NATO-tagállamok közé. Pozsony úgy fekszik a Prága–Varsó–Budapest–Bécs-négyszög metszéspontjában, mintha ezt előre így találták volna ki. Nehezen érthető az amerikai álláspont, hogy a nagyjából azonos szélességű és egységes közép-európai sávból (Lengyelország, Csehország, Szlovákia, Ausztria, Magyarország, Szlovénia, Horvátország) miért kell Szlovákiát kihasítani. Moszkva így olyan "ékpozíciót" nyer a több orosz politikai erő által ellenségnek-ellenségesnek tartott NATO-val szemben, melynél álmukban sem kívánhattak volna jobbat.

Természetesen fel lehet hozni ellenérvként, hogy Szlovákia NATO-tagsága mellett nem szól semmi. Nem lenne Pozsonynak funkciója a katonai szervezeten belül. Legalábbis abban az értelemben, ahogyan Lengyelország és Csehország megvédi a keleti–délkeleti német határokat, vagy ahogyan Magyarországról ellenőrzik a délszláv illetve közel-keleti térséget. Azonban a fentebb említett ékszerep olyan ellenőrzési pontot jelent az oroszoknak, amely teljes jogú és potenciálú NATO-tagokkal szemben mindenképpen kockázati faktort képez. Arról most ne beszéljünk, hogy esetleg a "NATO-várandósok" (és Szlovákia is a másik oldalról) csak amolyan féltagságot kapnak a két katonai szövetségen belül, létrehozva egyfajta egészségügyi övezetet, amely egyik felet sem irritálja komolyabban.

Persze alapfeltételezésünk csak akkor lehet igazi veszélyforrás, ha nem Huntington jövőképe fog beigazolódni. Ő ugyanis Moszkva és Washington iszlám és Távol-Kelet-ellenes szövetségét látja a jövőben, mint egy nagy "ellenszékizmat" a keresztény kultúra védelmében. Ám egyelőre ez csak egy forgatókönyv a többi mellett. A mi közép-európai gondolkodásunknak az elmúlt kétszáz év tapasztalatai inkább azt mutatják, hogy a folyamatosan újra- és újraéledő nagyorosz törekvések jelentik az igazi kihívást térségünk számára.

Ezenkívül ne felejtjük el, hogy Pozsony Moszkva irányú orientációjának lehet egy másik súlyos következménye is. Gondoljunk Ukrajnára. Az egyébként is súlyos belpolitikai válsággal küszködő országnak, mely gazdaságilag szinte csecsemőként függ az orosz "anyatejtől", és nap mint nap óriási erőfeszítésébe kerül fenntartania függetlenségét Moszkvával szemben, nem jönne túl jól, ha már nyugati irányból is egy orosz-vazallus (legalábbis katonailag) szomszédal kéne együtt élnie. Ez bizony tördőfésként hatna a politikailag kettéosztott, de most még egységes ország számára. Az orosz–belorusz–szlovák hármasszorításában egzisztáló Ukrajnának sokkal kisebb lenne az esélye egy nyugat- és magyarbarát külpolitika folytatására, mint jelenleg. Arról nem is beszélve, hogy Szlovákia keleten "felejtésének" a még keletibb Kijev számára már önmagában is üzenetértéke volna.

III. Hogy a történelmi Felvidék évezredes civilizációja számára mit jelentene az, ha egy keleti-szláv, ortodox, ázsiai jellegű nagyhatalom árnyékába kerülne, csak sejteni lehet. Félő, hogy az Európába integrálódott szomszédoktól elzárkózva-elzárva az erdélyihez hasonló sérüléseket szenvedne el, csak még súlyosabb-képtelenebb eredményeket produkálva. Különösen veszélyes lenne ez a kisebbségi sorban élő magyarság számára. Az anyanemzettől hermetikusan elzárva, a ránehezedő etnikai jellegű nyomás alatt félő, hogy elveszítené identitását, s az erőszakos asszimiláció áldozatául esne.

Összefoglalás

Arra próbáltuk ráirányítani a figyelmet, hogy Szlovákia szomszédainak (tehát nekünk is) és a nyugati országoknak is sok kellemetlenséget okozhat még, ha nem használnak fel minden eszközt arra, hogy Pozsonyt megállítsák azon a lejtőn, amelyen lecsúszva esetleg Moszkva karjaiba pottyán. A magyar diplomáciának pedig akkor is ez a feladata, ha később kiderülne, hogy Szlovákiát nyugatról is segítették rákerülni e lejtőre. Ez egyelőre még csak feltételezés, és reméljük, hogy nem fog beigazolódni. Sajnos a Meciar-kormányzat, Moszkva és Washington–Brüsszel cselekvése jelenleg azonos irányba mutat. Olyan irányba, mely a Kárpát-medence még súlyosabb megosztását eredményezheti, és a szlovákiai magyarság számára is az eddiginél nehezebb körülményeket hozhat önazonosságuk megőrzésében.

1997. augusztus